

Az ismeretlen mester

D 365 napja | Eperjesi Ágnes installációja

Inda Galéria, Budapest

2017. szeptember 7 – október 20.

EPERJESI ÁGNES legújabb kiállítása¹ „talált” tárgyak feldolgozásán alapszik, tárgyakén, melyek léteztek ugyan, de nem művészeti alkotásként. Egy autista férfi, D., évtizedeken át minden nap fogott egy illatos tömbszappant, és a körmével formára kaparta. Eperjesi ezeket a szappan-tárgyakat fotózta és állította ki. Pontosan 365 darabot, egy évnyi munkát pedig rekonstruált: betonnal töltötte ki a szappan kikapart mélyedéseit, üregeit, ezzel visszaállítva, vagy legalábbis megközelítve a szappan eredetinek gondolt formáját.

¹ <https://indagaleria.hu/exhibitions/112>

Eperjesi Ágnes

D 365 napja, 2017, enteriőr betonasztal © Fotó: Sulyok Miklós, INDA Galéria

A kiállítás három termet tölt ki: az elsőben a szappanok fekete-fehér, kontrasztos, szinte chiaroscuro fotóit látjuk. A szoba falán körbefutó – egyenként különböző, de technikájukban azonos – képek szalagot képeznek: kiemelik a szappanok és az általuk reprezentált idő véges, de a monotonul ismétlődő cselekvéssor révén mégis a végtelen felé nyitott mivoltát. A második teremben egy körüljárható, egy darabban kiöntött, az aszimmetrikus szoba formáját kitöltő hatalmas betonasztalon 365 darab kézzel kikapart, betonnal feltöltött szappan nyugszik, a harmadik, elsötétített teremben pedig ugyanezeknek a szappanoknak a hatalmasra nagyított, megdőbbszerűen plasztikus fotóiból látunk diavetítést.

Az a gondolat, hogy Eperjesi megközelítése leginkább egy régész, egy antropológus vagy egy, a modern múzeumtudomány fegyelmével dolgozó restaurátor munkájához fogható, először az egyes szappanok szakóca-szerű formája miatt merül fel. De ezt az asszociációs vonalat erősíti az is, ahogy a tárgyakat összegyűjti, archiválja, megszámozza, lefotózza, dokumentálja és kiállítja. Bár a szappanokba vágjt lyukak betonnal való feltöltése nem ezt a célt szolgálja, szintén emlékeztet az antik tárgyak restaurálásának kortárs módjára: nem kísérel meg visszaállítani az eredeti állapotot, hiszen nem ismeri azt, mindössze megőrzi a tárgy anyagi integritását.

Éppen ez a megközelítés legfontosabb eleme: Eperjesi konzisztensen visszautasítja az értelmezés lehetőségét. Mint a régész, aki nem tudja, hogy az előásott szobor szakrális jelentőségű vagy egyszerű gyermekjáték, s nem bizonyos abban, hogy a karcolt minta írás vagy dekoráció. Eperjesi nem magyaráz, nem minősít, nem tippelget, s mindent megtesz, hogy a kiállítás nézői is minél kevesebb értelmezésre csábuljanak. Valaki, valahol, valamiért elkészítette ezeket a tárgyakat: most léteznek. Törhetjük a fejünket a funkciójukon, de ez egyértelműen csak spekuláció marad – tekinthetjük őket a művészi önkifejezés, alkotás eredményének, vagy egy mesterember esztétikailag is értékelhető remekeinek, de egy öntudatlan folyamat véletlenszerű termékeinek is, akár úgy, mint egy bagolyköpetet. A tárgyak elkészítőjének mindössze a monogramját (a pontos kurátori anyagban a nevé) ismerjük meg, és azt a tényt, hogy autista.

Az autizmus nem információ, hanem éppen az információhiány állítása, az értelmezhetetlenség megindokolása. Nem ötezer év és sok ezer kilométer távolság áll a néző kérdése és az alkotó válasza között, hanem az autizmus ténye. Egy ember – számunkra jelenleg – megfejthetetlen módon kommunikál, olyannyira, hogy még a kommunikáció ténye sem bizonyos: phaiszoszi korong. Egy ismeretlen ember, ismeretlen okokból elvégzett egy tevékenységet, amelynek során tárgyak jöttek létre. A tárgyakat meg tudjuk nézni: örülünk nekik, szépek. Van színük, szaguk, formájuk, textúrájuk. Az intenzív illatélmény közvetlenül megtapasztalhatóvá teszi a szappantárgy jelenlétét a térben, közelít minket az előállítás élményéhez, a textúrán keresztül pedig nyomon követhető az előállítás módja, a köröm és a szappan egymásba vágása. Ezáltal a szappanok meg-nem-érintve is taktilis élményt adnak, könnyen el tudjuk képzelni különböző keménységű anyagok tapintását, a fényes felszín ellenállását, forgácsolódását a köröm alatt. És itt nyeri el jelentőségét a beton, amely megmásíthatatlan keménységével jelzi a munkát, amelyet a szintén kemény szappan kikaparása igényelt. Úgyis viszonyulhatunk ezekhez a tárgyakhoz mint érdekes absztrakt szobrokhoz, szép, Dunamosta kövekhez vagy a kétkezi emberi munka leképezéséhez: az eltelt, illetve eltöltésre szoruló idő tárgyi nyomaihoz.

Amit nem kapunk meg, az magyarázat, és Eperjesi igen sikeresen jelzi, hogy ne is keressük. A szappantárgyak jelentése nem fellelhető, a világ nem maradéktalanul megismerhető, nem látunk bele a másik ember fejébe, egy autistába pedig mégannyira sem.

Eperjesi állításának szerves része ez a „nem”, ha nem is a tiltás-tagadás szintjén, de legalábbis mint az alkotások befogadására tett, azok részét képező erőteljes javaslat. De egy értésre, interpretációra szocializálódott közönség számára ez a „nem” vagy értelmezhetetlen, vagy pedig kihívásként értelmezhető. Ezt a hatást erősítette a két megnyitóbeszéd² is, melyek az alkotó, D. felől kerestek fogást a kiállítás tárgyain: az első a mentálisan sérült emberek általános spirituális nyitottsága felől, a második pedig D. személyes történetén, tüneteinek és karakterjegyein keresztül. A kiállítás feltételez egy ismeretlen és jelzeten megismerhetetlen D.-t, és az általa alkotott értelmezhetetlen tárgyakat dolgozza fel. Az Eperjesi által biztosított megismerhetetlenségre és értelmezhetetlenségre kézenfekvő válasz az egész

² A kiállítást Orsós László Jakab és dr. Zászkaliczky Péter, az ELTE Bárczy Gusztáv Gyógypedagógiai Karjának dékánja nyitotta meg.

Eperjesi Ágnes

D 365 napja, 2017, enteriőr vetítőterem © Fotó: Sulyok Miklós, INDA Galéria

Eperjesi Ágnes

D 365 napja, 2017, preparált szappan © Fotó: Sulyok Miklós, INDA Galéria

kiállítás-konceptió megkerülése, és a kiállítás helyett D., illetve általában a mentálisan sérült emberek értelmezése.

Az autizmus által reprezentált megérthetlenség különös és keserű meta-kommentárt alkot a művészettel és a művészetértéssel kapcsolatban. Amit a művész kiállít, az maga az állítás. Ez az állítás a művek megfelelő módon elrendezett összessége, melynek a művész személye rendszerint nem képezi részét – ezért is maradhat ritka és erőteljes gesztus a művész-mű határ tudatos átlépése, az ön-kiállítás. Mégis, művészként szinte lehetetlen ismeretlennek, értelmezetlennek maradni: a néző és a kritikus magyarázni igyekezik, és magyarázatába rendre belefoglalja a művészt, akkor is, ha a művész ennek ellenáll. Elena Ferrante története friss példa: a művész, (és legfőképpen a női művész) nem védheti magát álnévvel, nem húzódnak el a nyilvánosság elől és élhet magánéletet, hiszen ha művészetét nyilvánosság elé bocsátja, a közönség jogot tart az arcára, a testére, az életére és a fájdalmára, ezeken keresztül kívánja értelmezni a műveit. Az autista művész teremt, de nem magyaráz, és kevésbé magyarázható. Az autista alkotó képe egy olyan művészt feltételez, akinek módjában áll megismerhetetlennek maradni, ha csak azért is, mert sokan nem tartanak megismerésére érdemesnek: a művén keresztül nem őt értelmezik. Eperjesi Ágnes erre a megfejthetlenségre épített, amikor megkísérelte elrejtetni D.-t, és csak a munkáit kiállítani. Az nézői tekintetnek mégis időbe telik elfogadni, hogy valóban kiállított alkotás áll a középpontban, a két művész, az alkotó és a feldolgozó-kiállító, pedig a háttérben marad. És épp ez a gesztus, D. elrejtése, illetve a nézői figyelemnek a tárgyakra való irányítása, növeli akkorára a kiállítás erejét, hogy bár tudom, D. létezik, mégis az áldokumentum műfaji jellegzetességei merülnek fel, Weöres Sándor Psychéjének naív, gyermekkori versei, és a felvett szerep nyújtotta szabadság. D. létezik, de mi akadályozná meg Eperjesi Ágneszt abban, hogy naponta egyszer bezárkózzon a fürdőszobájába, és a saját ismeretlen, megfejthetetlen tevéi és szándékai szerint a tíz körmével kikaparjon egy illatos szappant?